Győrösy Tamás - Zeke Tamás:

Adatok Sándoros és Konyár-Sóstó madárvilágához (1983-1987)

Ebben a munkánkban 1983-87 években Sándoroson és Konyár-Sóstón végzett mintegy 130 faunisztikai megfigyelésünk eredményeit közöljük. A vizsgált két terület Hajdú-Bihar megye délkeleti részén található.

A területek rövid jellemzése:

Sándorosi víztározó:

1978 őszén Hosszúpályi és Konyár község között, Sándorosmajornál található Nagy-Fehértó nevű szikes legelőn egy 200 hektáros területet gátakkal vettek körül. Az így létrejött víztározó kb. 3 millió köbméter víz befogadására alkalmas, amelyet szükség esetén a Konyári-Kálló vízfolyásából töltenek fel.

Csapadékosabb években a terület 70 %-át borítja sekély (0,2 - 1,2 m) víz. A terület nyugati részén többnyire állandó vízfelület található, ahol nagyobb Scirpo-Phragmitetum (nádas) alakult ki. Társulásalkotó fajai: Phragmites australis (nád), Typha latifolia, T. augustifolia (gyékények), Bolboschoenus maritimus (szikikáka). A nyílt vízfelületen a víziboglárka (Batrachium sp.) jellemző. Az állandó vízborítással nem rendelkező területeken a szikesekre jellemző társulások találhatók:

- Champhorosmetum annuae (vakszíknövényzet).

Jellemző fajai: Plantago maritima (sziki útifű), Matricaria

chamomilla (kamilla), Podospermum canum (szikipozdor), Camphorosma annua (sziki bárányparéj).

- Puccinellietum limosae (szikfok növényzet)

Jellemző fajai: Puccinellia limosa (sziki mézpázsit), kamilla. A humuszban gazdagabb részeken szikes pusztarétek alakultak ki. Jellemző társulása az Artemisio-Festucetum pseudovinae (ürmös szikes pusztarét). Jellemző növények: Festuca pseudovina (sovány csenkesz), Artemisia santonicum (sziki üröm), Trifolium angulatum (sziki here), sziki pozdor, Limonium gmelinii subsp. hungaricum (sóvirág). A területen átvonuló énekesmadarak szempontjából jelentős objektumot képeznek az utak mentén található akácfasorok.

A víztározó területén a megfigyelés öt éve alatt jelentős változások mentek végbe. Különösen a 85-ös igen csapadékos (70-80 %-os vízborítás) évet követő, száraz (a vízborítás májustól elenyésző) 86-os évben gyorsult fel ez a folyamat. Ebben az évben a nyílt vízfelületet csaknem teljesen benőtte a növényzet (Typha angustifolia, Bolboschoenus maritimus). A víznek ilyen jellegű "elgazosodása" jelentősen megváltoztatta a területen fészkelő és átvonuló madárállomány összetételét. A szabad, iszapos tófenék eltűnésével csökkent az átvonuló partimadarak, gémek, kanalasgémek száma. A fészkelő madárállomány megváltozásának alátámasztására a Sándorosi víztározón - mint izolátumon - kiszámoltuk a fajcserét ez öt évre vonatkozóan:

$$\text{turnover: } T = 100\,\frac{I + E}{S_1 + S_2}$$

ahol: I: a vizsgált időközben megtelepedett új fajok száma;

E: az eltávozott fajok száma;

S_1: az összes faj száma az összehasonlítási időköz első évében;

S_2: az összes faj száma az összehasonlítási időköz utolsó évében.

A fajcsere százalékosan kifejezett értéke: T = 30 %

Ez a nagy fajcsere a kitelepedő fajok nagy számából adódott. (pl.: feketenyakú vöcsök, széki lile, goda, gólyatöcs, gulipán, danka sirály, fattyú szerkő, kormos szerkő)

Konyár-Sóstó szikes tavai:

A Hosszúpályi külterületén elhelyezkedő terület három jelentősebb szikes taván végeztük megfigyeléseinket. Ezek közül szikestó jelleget leginkább a Kerekfenék nevű tó mutat. Ez a tó évente nyár végén, ősz elején kiszárad és ettől kezdődően a következő évig már szárazon áll. Feltehetően ennek is szerepe van abban, hogy az öt év alatt itt ment végbe a legkevesebb szukcessziós változás. A tavat körben vékony nádszegély határolja. A tóban szigetszerűen, szétszórt szikikáka foltok találhatók. Nyáron, ősz elején a víz apadásával jelentős mennyiségű limicola jelenik meg az iszapos tómederben. A fészkelő madárállománya nem jelentős.

A két másik tó kisebb nyílt vízzel és nagyobb nádassal rendelkezik. A tavak között kultúrterület, szélükön kisebb Champhorosmetum annue és Artemisio-Festucetum pseudovinae társulások találhatók. Konyár-Sóstó területén található egy

fiatal kis tölgyes is, amely jelentős éjszakáhóhelye a gémeknek.

A területeken megfigyelt fajok rövid jellemzése:

kis vöcsök (Podiceps ruficollis): Konyár-Sóstó két elnádasodott taván évente 2-3 pár költ. Sándoroson az állománya csökkent (1. tábl.)

feketenyakú vöcsök (Podiceps nigricollis): Sándoroson 1985-ben költött utoljára. Konyár-Sóstón csak vonulóként látható. 1985-ben 24 pár Batrachium tetején költött, fattyúszerkőkkel közös telepben. (1. táblázat)

búbos vöcsök (Podiceps cristatus): Sándoroson 1983-ban 3-4 pár költött. Konyár-Sóstón nem észleltük.

vörösnyakú vöcsök (Podiceps griseigena): Sándoroson 1983-ban 3-4 pár, 1984-ben 1 pár, 1985-ben 3 pár, 1987-ben 1 pár költött. 1985-ben Konyár-Sóstó egyik elnádasodott taván is feltételezhető költése.

szürke gém (Ardea cinerea): 03-11. hónap között került elő. Legnagyobb mennyiségben 07-09. hónapokban jelentkezik. Max.: 1984.08.: 76 pld.

vörös gém (Ardea purpurea): Legkorábbi adat: 04.06. 2 pld.; legkésőbbi adat: 10.13. 1 pld. A víztározón minden évben költ (1. táblázat)

Üstökös gém (Ardeola ralloides): Sándoroson észleltük három alkalommal: 1984.09.08. 1 juv., 1985.06.01. 2 pd., 1986. 05.10.: 1 pd.

nagy kócsag (Egretta alba): 03-09. között szórványosan előfordul. Egy téli megfigyelése: 1983.12.18.: 1 pd. Max.: 1984.08.: 17 pd. 1987-ben nem észleltük.

kis kócsag (Egretta garzetta): 04-09. közötti hónapokból származnak adatai. Max.: 1984.08.: 22 pd., 1987-ben nem észleltük.

bakcsó (Nycticorax nycticorax): 05-08. közötti hónapokban észleltük. Max.: 1984.08.: 40 pd.

pocgém (Ixobrychus minutus): Egyszer észleltük Konyár-Sóstón: 1986.06.27.: 1 pd.

bölömbika (Botaurus stellaris): Minden évben 2-6 pár költ. (1. táblázat)

fehér gólya (Ciconia ciconia): 02.21-től, 10.01-ig észleltük a területen. Max.: 1985. 06: 26 pd.

fekete gólya (Ciconia nigra): 05-10. közötti időszakból származnak adatai, jelentősebb mennyiségben 1984.08.09. hónapban (25, 43, 20, 10, 18 pd.) és 1985.09. hónapban (42, 15 példány). 1987-ben már csak elvétve látunk 1-2 példányt.

batla (Plegadis falcinellus): Két alkalommal észleltük a víztározón: 1985.04.28.: 1 pd., 1987.04.12.: 1 pd.

kanalasgém (Platalea leucorodia): 05-09. között észleltük. Max.: 1984.08.: 32 pd.

nyári lúd (Anser anser): Évente 1-3 pár költ. (1. táblázat) Tavasszal, márciusban vonuló csapatai 1983-84 évben még meghaladták az ezres, 1985-ben nem érték el a százas, és 1986-tól már a tizes példányszámot. Max.: 1983.03.: 3000 pd.

nagy lilik (Anser albifrons): Őszi és tavaszi vonuláson néhány száz (maximum 500) példány észlelhető.

kis lilik (Anser erythropus): Öt év alatt három alkalommal került elő Sándorosról: 1983.11.13.: 5 pd., 1985.04.: 2 pd., 1986.03.28.: 4 pd.

vetési lúd (Anser fabalis): Novembertől áprilisig észleltük kisebb csapatait. Max.: 50 példányt.

tőkés réce: (Anas platyrhynchos): Ősszel és tavasszal ezres példányszámban is megfigyeltük. Max.: 1984.09.: 1500 pd. (1 tábl., 1 ábra)

böjti réce (Anas querquedula): Évente 5-10 pár költ. (1. táblázat) Max.: 1985.06.15.: 240 példány.

csörgő réce (Anas crecca): Január kivételével minden hónapban előkerült. 1985-től rendszeresen vannak átnyaraló példányok: 1985. 06.: 2 pd., 07.: 4 pd.; 1986. 06.-07.: 4-20 pd.; 1987.: 06-07.: 1-19 pd. Max.: 1986. 08. 10.: 520 pd.

nyílfarkú réce (Anas acuta): 1983-ban 1 pár fészkelt. (Dr.Kovács G., 1986.) 1985-ben 2 pár átnyaralt, fészkelését nem észleltük. Nagyobb csapatai főleg márciusban jelentkeznek. Max.: 1986.03.: 130 példány.

fütyülő réce (Anas penelope): Július hónap kivételével, márciustól novemberig észleltük. Maximum: 1986.03.: 450 példány.

kendermagos réce (Anas strepera): 03-04. és 09-10. hónapokban szórványosan, 1-8 példányt észleltünk.

kanalas réce (Anas clypeata): Nagyobb példányszámban (60-90 pd.) csak márciusban jelentkezett. 1983-84-85 évében

nyáron is itt tartózkodott néhány példány. Legkorábbi adat: 02.22.

barátréce (Aytha ferina): 1983-84-ben 3-6 pár, 1985-ben 12-20 pár költött. 1986-87-ben már csak vonulóként jelentkezett. Maximum: 1985.04.15.: 380 példány.

kontyos réce (Aythya fuligula): 03-06. között figyeltük meg. A nyári adatok 1985-ből származnak, amikor júniusban több alkalommal láttunk 2 hím példányt. Max.: 1984.03.: 40 pd.

cigányréce (Aythya nyroca): Sándoroson és Konyár-Sóstón is észleltünk fészkelő párokat. (1. táblázat)

hegyi réce (Aythya marila): Egy alkalommal észleltük a víztározón: 1983.03.13.: 2 pd.

kerceréce (Bucephala clangula): Nagyobb vízborítás esetén 03-04. hónapban kisebb csapatok jelennek meg a víztározóban. Max.: 1983.03.27.: 14 példány.

darázsölyv (Pernis apivorus): Egyetlen észlelése: 1987.03. 29.: 1 példány.

barna kánya (Milvus migrans): 1986. júniusában több alkalommal észleltünk egy vadászó példányt.

héja (Accipiter gentilis): Kóborló példányai szórványosan jelentkeznek.

karvaly (Accipiter nisus): A téli hónapokban 1-3 példány észlelhető.

pusztai ölyv (Buteo rufinus): Egy alkalommal észleltük: 1984.08.02.: Sándoros 1 pd.

egerészölyv (Buteo buteo): Többnyire ősszel és télen jelentkezik 2-8 pd.

gatyás ölyv (Buteo lagopus): 10-03. között fordul elő. Max.: 5 példány.

törpesas (Hieraaëtus pennatus): 1987.05.09-én 1 pd. (világos változat) megfigyelése. (1983.07.16-án Sándorostól 5 km-re, Hajdúbagoson szintén észleltünk egy világos változatú példányt.)

kis békászósas (Aquila pomarina): 1986.06.27-től 07.09-ig egy immaturus példány tartózkodott a víztározó területén.

kékes rétihéja (Circus cyaneus): Téli hónapokban 3-4 példány észlelhető a területen.

hamvas rétihéja (Circus pygargus): Egy alkalommal észleltük, 1985.09.01.: 1 hím példány.

barna rétihéja (Circus aeruginosus): Évente 2-3 pár fészkel a területen.

halászsas (Pandion haliaëtus): Két alkalommal észleltük a víztározón: 1985.04.06. és 04.13-án egy-egy példány.

kabasólyom (Falco subbuteo): 2-3 vadászó példány rendszeresen látható a területeken. Legkorábbi adata: 1984.03.17-én 1 pd.

kis sólyom (Falco columbarius): Téli hónapokban rendszertelenül 1-2 pd. jelentkezik.

kék vércse (Falco vespertinus): Évente 1-3 pár fészkel útszéli akácfa-sorban.

vörös vércse (Falco tinnunculus): Évente egy pár fészkel.

fogoly (Perdix perdix): Rendszertelenül látható néhány példány (max.: 13 pd.).

fürj (Coturnix coturnix): Tavaszi-nyári hónapokban 1-1 kóborló példányt észleltünk.

fácán (Phasianus colchicus): Egész évben megtalálható mindkét területen.

daru (Grus grus): Az öt év alatt öt alkalommal tavasszal, egy alkalommal ősszel észleltünk 1-6 példányt.

guvat (Rallus aquaticus): Évente 3-4 pár fészkel a két területen.

haris (Crex crex): 1983-84. év tavaszi, nyári hónapjaiban rendszeresen hallottuk hangját, 1986.08.16-án láttunk 1 példányt Sándoros területén.

kis vízicsibe (Porzana parva): Öt év alatt egy alkalommal (nyáron) észleltük.

pettyes vízicsibe (Porzana porzana): Évente 2-4 pár költ.

vízityúk (Gallinula chloropus): Konyár-Sóstó elnádasodott tavain minden évben, Sándoroson csak magasabb vízállás esetén költ.

szárcsa (Fulica atra): A fő fészkelő helyét a víztározó területe adja, ahol az állomány nagyságát meghatározza a víz mennyisége. (1. tábl.) A legnagyobb példányszámban tavasszal lehet látni. Max.: 1986.03.: 2000 pd.

túzok (Otis tarda): Konyár-Sóstón észleltük: 1985.04.06. 1 pd., 1987.02.22. 1 pd. (dankasirályokkal egy szántó traktor után szedegetett.)

bibic (Vanellus vanellus): Nagyobb csapatokban március, augusztus hónapokban jelentkezik. Max.: 1984.08.18.: 700 pd. (1. táblázat)

ujjaslile (Pluvialis squatarola): 05. és 09-10. hónapokban egyesével jelentkezik a víztározó területén.

arany lile (Pluvialis apricarius): Három alkalommal észleltük: 1985.10.05. Konyár-Sóstó 2 pd., 1986.03.28. 3 pd. és 1987.05.10. 1 pd. (nászruhás) Sándoros.

parti lile (Charadrius hiaticula): Három alkalommal észleltük 09. hónapban (1-4-1 példány), és egy alkalommal 06. hónapban (2 példány).

kis lile (Charadrius dubius): 03-04. és 06-10. hónapokban összesen 26 alkalommal észleltük. Maximum: 1983.09.10.: 20 példány.

széki lile (Charadrius alexandrinus): 1983-ban 1 pár költött Sándoroson (Dr.Kovács G., 1986.). A következő években még négy alkalommal észleltük: 1985.04. két esetben, 09. egy esetben és 1986. 04. egy alkalommal 1-1 pd.

kis póling (Numenius phaeopus): 03.-10. hónapok között gyakran láthatók kis csapataik. Maximum: 1987.03.29.: 40 példány.

nagy póling (Numenius arquata): Nagyobb csapatai 03. ill. 07.-08, hónapokban jelentkeznek. Max.: 1987.03.29.: 200 példány.

goda (Limosa limosa): Sándoros zsombékosaiban rendszertelenül fészkel néhány pár, (1. táblázat) Max.: 1984.07.: 220 pd.

kis goda (Limosa lapponica): 1985 októberében 4 példány tartózkodott a víztározó területén.

füstös cankó (Tringa erythropus): Rendszeresen átvonuló mindkét területen. Maximum: 1986.07.05.: 170 példány.

piroslábú cankó (Tringa totanus): Sándoroson és alkalmanként Konyár-Sóstón is fészkel (1.tábl.). Nagyobb példányszámban tavasszal észlelhető. Maximum: 1986.06.01.: 100 példány.

tavi cankó (Tringa stagnatilis): Négy alkalommal észleltük a víztározón: 1986.03.28.: 1 pd., 06.01.: 1 pd., 07.31.: 2 pd., és 1987.04.26.: 2 példány.

szürke cankó (Tringa nebularia): 03.-09. hónapok között jelentkezett. Az öt év alatt összesen 49 alkalommal észleltük. Maximum: 1983.03.27.: 19 példány.

erdei cankó (Tringa ochropus): 04. és 06.-09. hónapokban észleltük 31 alkalommal, összesen 56 példányt. Egy alkalommal maximum 6 pd.

réti cankó (Tringa glareola): Az elöntött réteken, zsombékosokon gyakori átvonuló (3. ábra). Max.: 1985.08.09.: 200 példány. Legkorábbi ill. legkésőbbi adata: 03.27. és 10.16.

billegető cankó (Tringa hypoleucos): 03-09. hónapok között észleltük. Maximum: 1983.05.22.: 38 példány.

kőforgató (Arenaria interpres): Egyetlen adata: 1985.09. 08.: 1 téli tollazatú pd.

nagy sárszalonka (Gallinago media): Egy alkalommal észleltük: Sándoros, 1986.04.08. 1 pd.

sárszalonka (Gallinago gallinago): Sándoroson alkalmilag költ. Vonuláson mindkét területen jelentkezik. Max.: 1985.09. 21.: 120 pd.

kis sárszalonka (Lymnocryptes minimus): Konyár-Sóstón 1985.09.21.: 1 pd., Sándoroson: 1986.03.28.: 1 pd., 04.04.: 3 pd., 04.08.: 2 pd., 04.12.: 1 pd. szántóföld és zsombékos határán.

apró partfutó (Calidris minuta): 05.-07. és 09.-10. hónapok között egyesével, vagy kisebb csapatokban jelentkezik. Maximum: 1985.09.21.: 30 példány, Kerekfenék.

temminek partfutó (Calidris temminck): 06-08. között egyesével, vagy kis csapatokban rendszertelenül észleltük. Max.: 07.31.: 5 példány.

havasi partfutó (Calidris alpina): Vonuláson kis csapatokban rendszeresen megjelenik. (Maximum 40 példány)

sarlós partfutó (Calidris ferruginea): Öt év alatt négy alkalommal észleltük: 1983.09.03.: 1 pd., 1985.04.08.: 2 pd., 09.01.: 5 pd., 1986.07.22.: 2 pd.

pajzsos cankó (Philomachus pugnax): Vonuláson gyakori, max.: 1986.04.04.: 400 pd. (4. ábra)

gólyatöcs (Himantopus himantopus): Sándoroson 1983-ban 19 pár, 84-ben 3 pár költött. 1985-től fészkelését nem észleltük. Konyár-Sóstón két alkalommal észleltük a Kerekfenéktavon. Legkorábbi adata: 1987.03.29.: 1 hím pd., legkésőbbi adat: 1985.09.15.: 3 pd. Az innen 5 km-re található Hajdúbagos határában 1983-ban 2 pár fészkelt csupasz, iszapos tófenéken, 1984-ben 3-4 pár költése feltételezhető ugyanott.

gulipán (Recurvirostra avosetta): 1983-ban Sándoroson költött 6 pár, 1984-ben Sándoroson és Kerekfenéken összesen 6-7 pár költött. 1985-ben egy pár költése feltételezhető.

vékonycsőrű víztaposó (Phalaropus lobatus): 1986.07.09.: 1 nászruhás tojó pd. Kerekfenéken.

székicsér (Glareola pratincola): 1986.05.02-03-án 1 pd. tartózkodott Sándoros területén.

viharsirály (Larus canus): Vonuláson kisebb csapatokban látható.

ezüstsirály (Larus argentatus): 04.-11. hónapok között észleltünk kóborló példányokat. Kerekfenéken a víz apadásával több példány is megjelenik az iszapos tófenéken. (Max.: 1987. 08.11.: 15 pd.)

dankasirály (Larus ridibundus): Telepben fészkelt 1985-ig Sándoros víztározó egyik szigetén. (1. táblázat és 2. ábra)

kis sirály (Larus minutus): 03.-08. hónapok között észleltük. Max.: 1985.04.28.: 15 pd.

fattyúszerkő (Chlidonias hybrida): 1985-ben 108 pár fészkelt Batrachium tetején. 1986-ban május 02-án már kb. negyven kész fészket találtunk, de a víz leengedése miatt a költés meghiúsult. (1. tábl.)

fehérszárnyú szerkő (Chlidonias leucopterus): Fészkelését nem észleltük. Kisebb csapatok többnyire Sándoros területén jelentkeztek 04.-05. és 08. hónapokban. Maximum: 1986.05.02.: 25 példány.

kormos szerkő (Chlidonias niger): 1983-ban 15-20 pár költött, 1984-85-ben 2-6 pár költése feltételezhető. 1986-tól a víz leengedése, később már a terület jellegének megváltozása miatt a költés elmaradt.

kacagócsér (Gelochelidon nilotica): A Kerekfenék-tó felett 1986.08.05-én Emri Tamás figyelt meg egy példányt.

lócsér (Hydroprogne caspia): 1984.04.04.: 1 pd. Nagy-Fehértó; 1985.09.08.: 2 ad., 1 juv. Kerekfenéken.

küszvágó csér (Sterna hirundo): Sándoroson 1983-ban 1 pár költött (Dr.Kovács G., 1986.). A további években már csak három alkalommal észleltünk 2 - 1 - 1 példányt.

kék galamb (Columba oenas): Télen figyeltük meg kisebb csapatait, max.: 23 pd.

örvös galamb (Columba palumbus): Csapatai főképp őszi hónapokban jelentkeznek. Konyár-Sóstó fiatal tölgyesében alkalmilag költ.

vadgerle (Streptopelia turtur): Kóborló példányokat észleltünk, 1984.04.04-én 80 fős csapat.

balkáni gerle (Streptopelia decaoto): Tavasszal átrepülő példányait észleltük.

kakukk (Cuculus canorus): Nádasok környékén gyakori.

erdei fülesbagoly (Asio otus): A Konyár-Sóstón található fiatal tölgyerdőben 1985. és 1987. évben 1 pár sikeresen nevelte fel fiókáit. 1986-ban a fészekalj tönkrement, mivel kivágták a fészkes fát.

réti fülesbagoly (Asio flammeus): 1986. márciusában 1 pd. tartózkodott a területen.

sarlósfecske (Apus apus): Gyakran láthatók a víztározó felett vadászó példányok.

gyurgyalag (Merops apiaster): 1986.06.01.: 8 pd.; 1987.06.07.: 2 pd.

szalakóta (Coracias garrulus): 07.-09. hónapok között Konyár-Sóstón rendszeresen megjelenik, max.: 9 pd.

búbosbanka (Upupa epops): Főként tavasszal észleltünk kóborló példányokat.

nyaktekercs (Jynx torquilla): 1985.09.15.: 1 pd., 1987.04.26.: 1 pd.

zöld küllő (Picus viridis): Kóborló, átrepülő példányok gyakran láthatók.

nagy fakopáncs (Dendrocopos maior): Két alkalommal észleltük a Konyár-Sóstón lévő fiatal tölgyesben.

balkáni fakopáncs (Dendrocopos syriacus): Egy alkalommal észleltük Konyár-Sóstón.

kis fakopáncs (Dendrocopos minor): Útszéli akácfasorban 1983.11.13.: 1 pd.

búbospacsirta (Galerida cristata): Főként tavasszal észleltünk Sándoroson néhány példányt.

mezei pacsirta (Alauda arvensis): Rendszeres fészkelő, (1. táblázat). Vonuláson maximum 250 pld.

fülespacsirta (Eremophila alpestris): 1983-84 telén figyeltük meg kis csapatokban, Max.: 1984.01.14.: 27 példány.

füstifecske (Hirundo rustica): A környező tanyákról, településről járnak ki táplálkozni. Tavasszal több száz vadászó példány jelenik meg a víztározó felett.

molnárfecske (Delichon urbica): Táplálkozó egyedei főleg vonuláson mutatkoznak.

partifecske (Riparia riparia): Tavasszal nagyobb tömegben észlelhető a tározó vize felett.

sárgarigó (Oriolus oriolus): Négy alkalommal észleltük a Konyár-Sóstón lévő fiatal tölgyerdőben.

holló (Corvus corax): A víztározó területén 1983 áprilisában két alkalommal észleltünk 2, majd 1 példányt.

dolmányos varjú (Corvus cornix): Az év minden szakában megfigyelhető.

vetési varjú (Corvus frugilegus): Téli hónapokban nagy mennyiségben észlelhető. (1984. november: 10.000 pd.; 1985. december: 15.000 példány.)

csóka (Coloeus monedula): 1-2 pár fészkel a víztározó mellett lévő juhhodályban.

szarka (Pica pica): Néhány pár fészkel az útszéli fasorokban.

szajkó (Garrulus glandarius): Két adata ismert: 1983.09.10.: 1 pd.; 1986.12.22.: 1 pd.

széncinege (Parus maior): Gyakori őszi, téli vendég.

fenyvescinege (Parus ater): 1983.10.29.: 1 példány.

kék cinege (Parus caeruleus): Gyakori téli vendég.

függőcinege (Remiz pendulinus): 03. és 09.-12. hónapokban jelenik meg, kis csapatokban, max.: 25 példány.

barkóscinege (Panurus biarmicus): Január kivételével minden hónapban észleltük. Nagy-Fehértó nádasában 1986-ban 1-2 pár fészkelése feltételezhető.

ökörszem (Troglodytes troglodytes): Téli, tavaszi hónapokban 1-2 példány jelentkezik.

fenyőrigó (Turdus pilaris): Rendszeres átvonuló.

énekes rigó (Turdus philomelos): Elvétve jelentkeznek átvonuló példányok.

fekete rigó (Turdus merula): Márciusban észleltük néhány alkalommal.

szőlőrigó (Turdus iliacus): 1985.04.06.: 1 pd.

hantmadár (Oenanthe oenanthe): Tavaszi, őszi átvonuló.

cigány-csaláncsúcs (Saxicola torquata): Gyakori tavaszi, őszi átvonuló. Konyár-Sóstón egy pár rendszeresen fészkel.

rozsdás csaláncsúcs (Saxicola rubetra): Vonuláson rendszeres, max.: 16 példány.

házi rozsdafarkú (Phoenicurus ochruros): 1984.10.21.: egy tojó Konyár-Sóstón.

fülemüle (Luscinia megarhynchos): 1984.08.14.: 1 pd. akácfa-sorban.

kékbegy (Luscinia svecica): 1985-től fészkel a Kerekfenéktó nádasában.

vörösbegy (Erithacus rubecula): Ősszel és tavasszal rendszeres átvonuló.

réti tücsökmadár (Locustella naevia): Nagy-Fehértón 1984. 08.01.: 1 példány.

nádi tücsökmadár (Locustella luscinioides): Nagy-Fehértó és Konyár-Sóstó nádasaiban évente 6-7 pár költ.

nádirigó (Acrocephalus arundinaceus): Évente 12-15 pár fészkel.

cserregő nádiposzáta (Acrocephalus scirpaceus): Konyár-Sóstó egyik elnádasodott taván évente 2-3 pár költ.

énekes nádiposzáta (Acrocephalus palustris): 1984- és 1986-87-ben 1-1 pár költése feltételezhető.

foltos nádiposzáta (Acrocephalus schoenobaenus): Évente 20-30 pár fészkel.

csíkosfejű nádiposzáta (Acrocephalus paludicola): 1986. 07.31-én észleltünk egy táplálkozó példányt Sándoroson, Typha augustifolia-val benőtt területen.

kerti geze (Hippolais icterina): Bokrokban, facsoportokban rendszeresen megjelenik 05.-06. ill. 09. hónapokban.

halvány geze (Hippolais pallida): 1983.05.22.: 1 pd. Sándoroson akácbokrokban.

barátkaposzáta (Sylvia atricapilla): 1984.08.08.: egy példány.

mezei poszáta (Sylvia communis): Vonuláson szórványosan előfordul.

kis poszáta (Sylvia curruca): Vonuláson rendszeresen látható.

fitiszfüzike (Phylloscopus trochilus): Öt év alatt három alkalommal észleltük: 1 - 2 - 8 példányt.

csilpcsalp-füzike (Phylloscopus collybita): Nádasokban, gyékényesekben vonuláson rendszeresen megjelenik.

sisegő füzike (Phylloscopus sibilatrix): Augusztusban szórványosan jelentkezik útszéli fasorokban.

sárgafejű királyka (Regulus regulus): Öt év alatt egy alkalommal észleltünk 3 példányt.

tüzesfejű királyka (Regulus ignicapillus): Egyetlen megfigyelése márciusban adódott.

szürke légykapó (Muscicapa striata): Vonuláson szórványosan jelentkezik.

kormos légykapó (Ficedula hypoleuca): 1986. augusztus: 1 pd., 1987. május: 4 pd.

réti pityer (Anthus pratensis): Vonuláson rendszeres. Max.: 1985.10.05.: 150 pd.

parlagi pityer (Anthus campestris): Minden évben észleltünk kóborló példányokat.

erdei pityer (Anthus trivialis): Vonuláson gyakori. Max.: 1984.09.16.: 220 pd.

rozsdástorkú pityer (Anthus cervinus): A megfigyelés öt éve alatt összesen 11 alkalommal észleltük 05. és 08.-10. hónapokban, maximum 9 példányt.

havasi pityer (Anthus spinoletta): 10.-04. között észleltük. Max.: 1983.11.13.: 32 pd.

barázdabillegető (Motacilla alba): Vonuláson rendszeresen megjelenik.

hegyi billegető (Motacilla cinerea): Két alkalommal észleltük 03. és 10. hónapban.

sárga billegető (Motacilla flava): Sándoroson évente 4-5 pár fészkel. Vonuláson nagyobb csapatokban is észleltük (1984. 09.16.: 170 példány.)

/kucsmás billegető Motacilla fl. feldegg: Egy alkalommal észleltük: 1986.05.03.: 1 hím példány/

nagy őrgébics (Lanius excubitor): 1984.03.17.: 1 példány.

kis őrgébics (Lanius minor): 6 alkalommal észleltük 07.-09. hónapok közén.

tövisszúró gébics (Lanius collurio): Kóborló egyedek gyakran jelentkeznek.

seregély (Sturnus vulgaris): A víztározónál költ. Vonuláson gyakori, maximum 2.000 pd.

pásztormadár (Pastor roseus): 1986.07.09.: 1 pd.

házi veréb (Passer domesticus): Nagyobb csapatai főképp télen jelentkeznek.

mezei veréb (Passer montanus): A víztározónál juhhodályokban, tanyákban fészkel.

meggyvágó (Coccothraustes coccothraustes): Egy alkalommal észleltük: 1984.01.14.: 1 pd.

zöldike (Carduelis chloris): Télen kisebb csapatokban jelentkezik.

tengelic (Carduelis carduelis): Egész évben megfigyelhető.

csíz (Carduelis spinus): Ritka téli vendég.

kenderike (Carduelis cannabina): Rendszeres téli vendég, maximum 100 példány.

téli kenderike (Carduelis flavirostris): Négy alkalommal észleltük: 1984.12.28.: 160 pd., 1985.01.12.: 800 pd., 1986. 03.16.: 1 pd., 1987.02.22.: 27 pd.

zsezse (Carduelis flammea): 1983.12.23.: 10 pd., 1985. 11.23.: 3 pd., 1986.03.09.: 7 pd.

csicsőrke (Serinus serinus): Ősszel szórványos átvonuló.

süvöltő (Pyrrhula pyrrhula): 1985.10.27.: 4 átrepülő példány.

erdei pinty (Fringilla coelebs): Tavasszal és télen kóborló példányokat észleltünk.

fenyőpinty (Fringilla montifringilla): Télen a gyomos parlagokon rendszeresen megjelenik, maximum 80 példány.

sordély (Emberiza calandra): 1983-84-ben 2-3 pár fészkelt a víztározó kultúrterületeinek gyomos részén.

citromsármány (Emberiza citrinella): Télen rendszeresen látható, főképp Konyár-Sóstó fiatal tölgyesében. Maximum: 1986.01.11.: 200 példány.

nádi sármány (Emberiza schoeniclus): Évente 15-20 pár fészkel. Télen az elgyomosodott parlagokon láthatók nagyobb csapatai.

hósármány (Plectrophenax nivalis): Négy alkalommal észleltük: 1983.11.13.: 6 pd., 1985.11.16.: 2 pd., 1986.03.09.: 4 pd., 1987.02.21.: 1 pd.

1. táblázat:

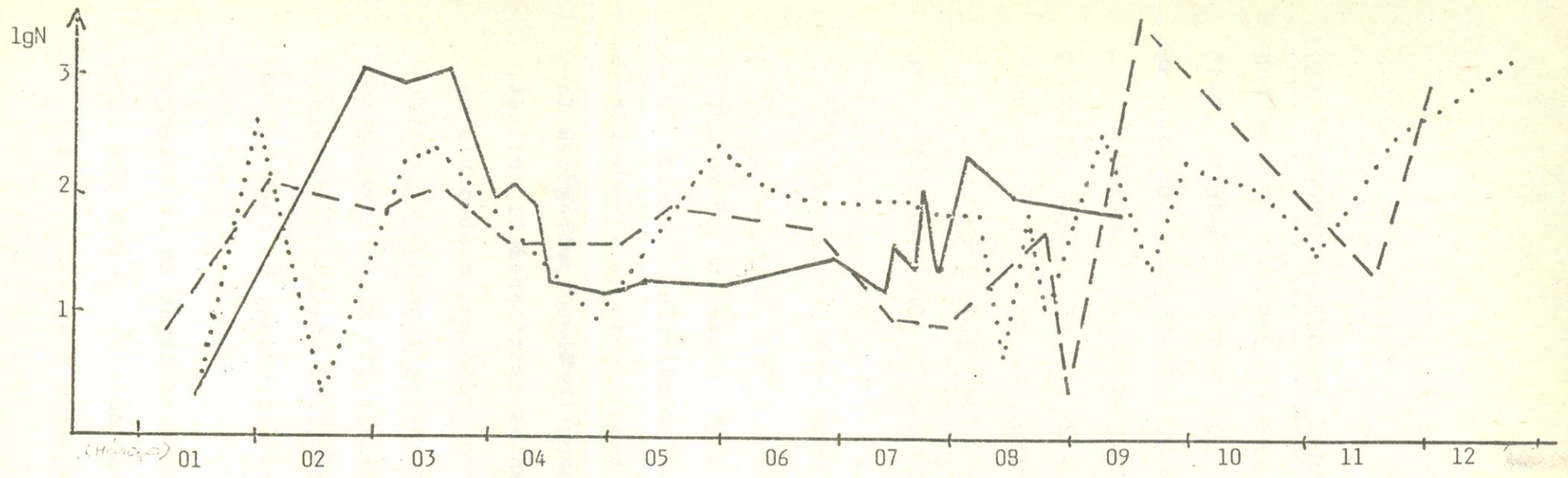
Néhány Sándoros és Konyár-Sóstón fészkelő faj állománya (párban) az egyes években.

fészkelő fajok	1983	1984	1985	1986	1987
kis vöcsök	7	5-6	9-11	2-3	2-3
feketenyakú v.	8-10	2-3	24	-	-
vörös gém	6-7	2-3	4-5	1	2
bölömbika	2-3	1-2	5-6	2-3	2
nyári lúd	3	1	2	-	2
tőkés réce	10-20	20-24	30-32	8-10	15-16
böjti réce	5-6	10	15	3-4	5
cigányréce	1-2	1-2	3-4	-	1
szárcsa	50-60	50	150	15-18	10-15
bibic	10	15-20	20-25	10	15
goda	4	1-3	-	1	-
piroslábú cankó	10	10-12	15	6-7	9
dankasirály	30	109	72	-	-
fattyúszerkő	25-30	2-3	108	-	-
mezei pacsirta	12	10-15	10	5-6	10

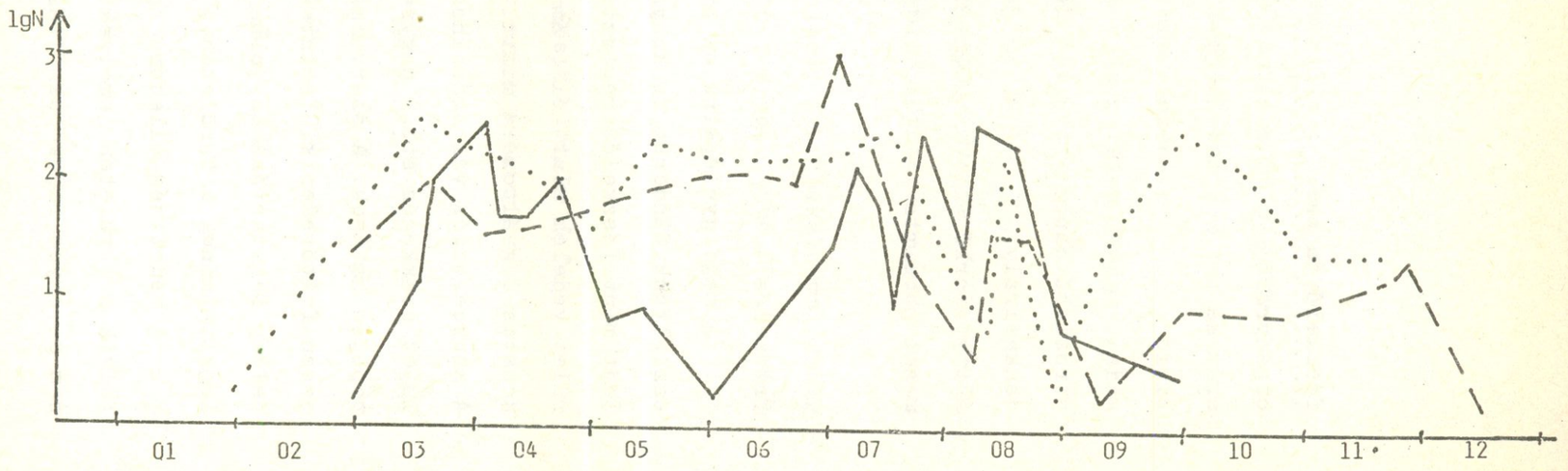
Értékelés:

A megfigyeléseink ez öt éve alatt összesen 195 madárfajt észleltünk Sándoros és Konyár-Sóstó területén, amelyből 50 fajt mint fészkelőt regisztrálhattunk. 1981 óta mind a két terület védelem alatt áll, ám Sándoros területe jellegének fokozatos megváltozása miatt, lassan elveszti eredeti értékét. A szukcessziós változásokhoz (eutrofizálódás, szabad vízfelület csökkenés stb.) nagyrészt hozzásegítenek az egyes antropogén hatások. A szarvasmarha legeltetés miatt a talaj teljesen feltöredezik, "szinte szántófölddé válik". (A szikes jelleg fenntartásához jobban hozzájárulnának, ha csak juhokat legeltetnének a területen.)

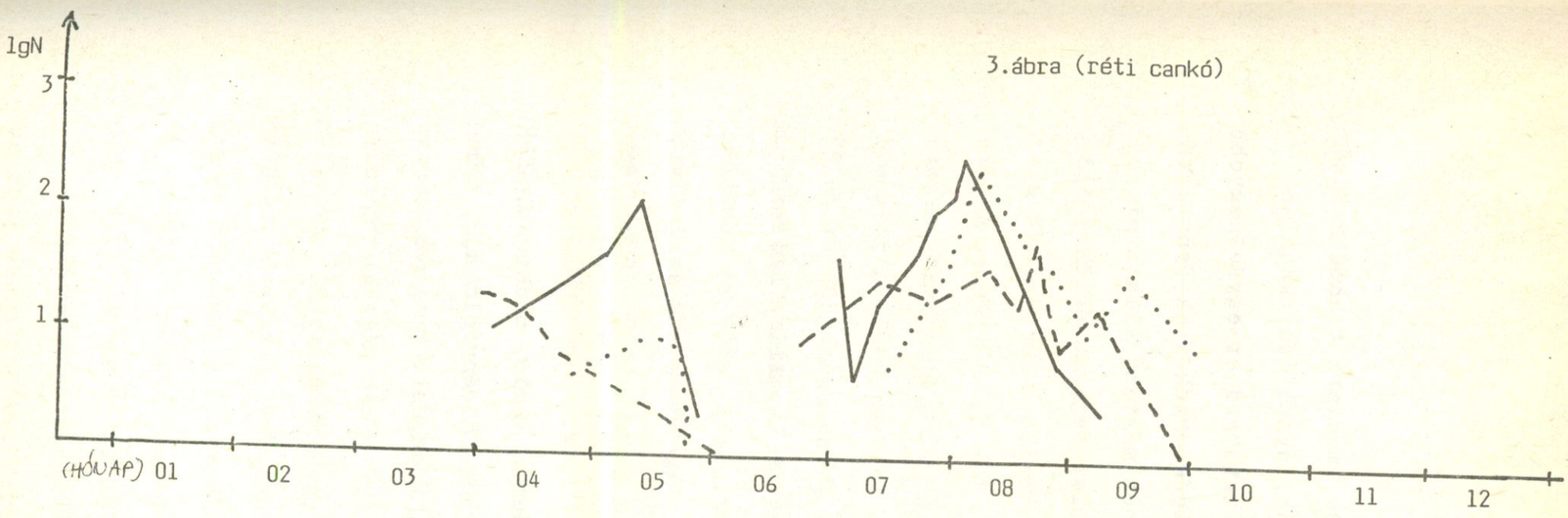
A védettség ellenére rendszeres vadászat és orvhalászat folyik a területen, amelyek nemcsak zavarást jelentenek, hanem az egyes fajok pusztítását is maguk után vonják (pl.: el-

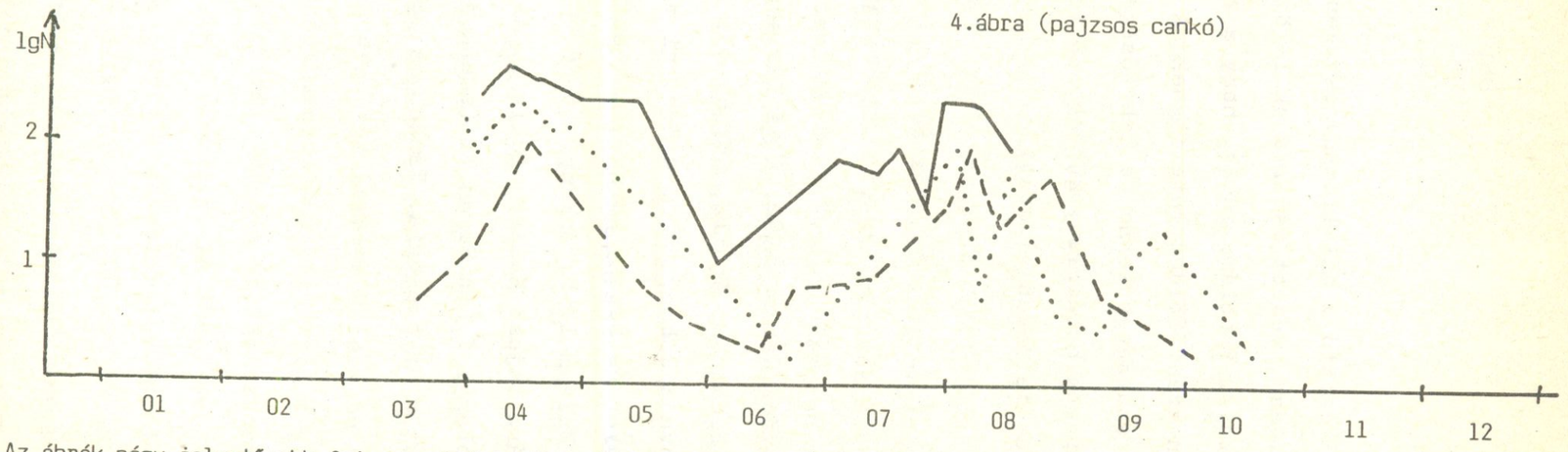
1.ábra (tőkés réce)

2.ábra,(dankasirály)

3.ábra (réti cankó)

4.ábra (pajzsos cankó)

Az ábrák négy jelentősebb faj mennyiségi változásait mutatják három év hónapjaiban.

(1984 — — — —; 1985 ·····; 1986 ————)

gondolkoztató a halállomány csökkenése, mocsári teknősök pusztítása, védett madárfajok lelövése: nyári lúd, kanalas gém stb.). Probléma az is, hogy a védett terület egyre nagyobb részén szántóföldet létesítenek. A vidék értékeinek fenntartásához szükséges lenne (a lehetőségekhez mérten) kiiktatni az antropogén hatásokat, különben a terület, egykor értékes élővilágát teljesen elveszti.

Irodalom:

Dr.Kovács Gábor, 1982. A tájátalakulás és a madárvilág változása Biharban. Aquila, 88: 61-63.

Dr.Kovács Gábor, 1986. Madártani megfigyelések a Hosszúpályi, Konyár és Esztár környékének szikes tavain (1986-1984). Bihari Múzeum IV-V. évkönyv: 5-26.

Sasvári Lajos: Madárökológia I. Akadémia kiadó, Budapest, 27-33.

Hortobágyi T. és Simon T. (szerk.) 1981. Növényföldrajz, társulástan és ökologia. Tankönyvkiadó; Budapest, pp. 546.

Barna Tamás:

A közönséges mókus (Sciurus vulgaris) megjelenése a Debrecen környéki erdőkben

A közönséges mókus Debrecen környéki előfordulási területe a Nyírség déli részére, az ún. Debreceni Erdőspusztára esik. A vidékre jellemző, hogy kisebb-nagyobb erdőfoltok váltakoznak szántókkal, rétekkel. Az összefüggő erdőterület helyenként a 3000 ha-t is meghaladja. Állománytípusok szerint főleg kultúr-akácosok és erdeifenyvesek, kisebb részben fiatal kultúr kocsányos tölgyesek és vörös tölgyesek, nemesnyárasok és idős, félkultúr kocsányos tölgyesek találhatók a vidéken, amelynek tengerszint feletti magassága 150 m alatt van. Felszínét homokbuckák teszik változatossá.

A közönséges mókust első ízben 1984-ben figyelte meg a Halápi Erdészeti Igazgatóság egyik erdésze a bagaméri községhatár északi részén. Ezen a környéken azóta minden évben a szaporulatait is megfigyelték. Vámospércsen 1987-ben három példányt láttak. 1988. július végén Létavértes határában személyesen figyeltem meg egy sötétbarna színű példányt. A környékbeli erdészek elmondása szerint 1988-ban már Monostorpályi és Hosszúpályi határában is előfordult. Az 1984. évi első észlelési helytől az eddig ismert legtávolabbi előfordulási hely 19 km-re délnyugatra esik.

Az adatközlők szinte kivétel nélkül sötétbarna színű mókusokról számoltak be. Egyetlen bizonytalan adat van vörösbar-